

OHLEDUPLNÝ BYZNYS. Sociální podnikání je v Česku zatím synonymem pro zaměstnávání postižených. Jen nesměle se o slovo hlásí další oblasti, jako pracovní příležitosti pro seniory, matky s malými dětmi nebo podnikání citlivé k životnímu prostředí.

SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ

BYZNYS PRO TY DRUHÉ

Podniky se sociálními programy tvoří ve Velké Británii přes desetinu HDP. V Česku jich zkouší štěstí prvních osm desítek. K dalšímu rozvoji perspektivního odvětví může přispět chystaná podpora ze strany státu.

KDYŽ SE PRAŽSKÉ podnikatelce Haně Krejčí narodila dcera, zjistila, jak málo je metropole připravená na ženy, které chtějí skloubit podnikání s péčí o děti. „Nemohla jsem přestat podnikat, protože by se beze mě firma neobešla. Zároveň ale nešlo normálně chodit do kanceláře, protože dcerka je aktivnější a vyžaduje pozornost,“ popisuje svoji zkušenost Hana Krejčí.

„Říkala jsem si, že by bylo fajn chodit do kanceláře, kde by bylo více maminek. Zároveň jsem zjistila, že tyhle věci z nějakého záhadného důvodu v Praze nefungují,“ říká. Podobný nápad sice mělo v Praze více žen, ale zrealizovat ho není úplně jednoduché. „Chce to do začátku nějaké peníze na otevření. Ale ještě důležitější je srovnat si v hlavě myšlenky, které vás kolem projektu zpočátku napadají, a ověřit si, jaké jsou možnosti trhu. A hlavně to je spousta času, který vám nikdo nezaplatí,“ myslí si Hana Krejčí. Svoje původní podnikání dočasně utlumila a vrhla se naplno do nového projektu.

Po roce příprav se jí letos v polovině března podařilo otevřít první Baby Office. Tedy sdílenou kancelář, kam mohou přijít podnikající rodiče se svými dětmi. Hned ve vedlejší místnosti funguje miniškolka zaměřená především na děti do tří let. „Orientujeme se na podnikající rodiče, kteří se nechcejí od dětí odloučit. U nás je výhoda, že je mají stále pod kontrolou a jsou s nimi v kontaktu,“ dodává Hana Krejčí.

Její nápad je modelovým příkladem, jak může vypadat takzvaný sociální podnik. Funguje na podnikatelském principu, vytváří zisk, ale zároveň řeší nějaký společenský problém. V tomto případě zaměstnávání rodičů s nejmenšími dětmi.

NEJEN PRO POSTIŽENÉ

Baby Office nezůstává jen u miniškolky s kancelář. Firmám nabízí vybudování dětských

KDYŽ PODNIKAT, TAK S DĚTMI. Když Hana Krejčí po mateřské nenášla odpovídající prostory pro návrat k podnikání, založila pro další rodiče v podobné situaci Baby Office.

koutků pro zaměstnance nebo v případě velkých a konferenčních pro návštěvníky. Včetně personálního zajištění. Takže rodiče malých dětí i přímo zaměstnává, ať už jako chůvy, obchodní zástupce nebo jinak. Haně Krejčí se podařilo na trhu najít mezeru, která nebyla obsazená. „I když jsme kancelář otevřeli tento týden a teprve se zabýváme, už teď evidujeme zájem z Brna, Karlovarskeho kraje a dalších měst,“ pokračuje Hana Krejčí.

Její firma je jednou z osmi desítek sociálních podniků v Česku, které jdou méně vyšlapanou cestou. Na rozdíl od vyspělých zemí je tato oblast v Česku stále v plenkách. A když se řekne sociální podnikání, většinou se každému vybaví zaměstnávání postižených.

Je to způsobeno hlavně tím, že státní nebo evropské dotace v současnosti mohou získat jen firmy, které dávají práci postiženým nebo sociálně znevýhodněným zaměstnancům. Firmy s podobným zaměřením proto mezi sociálními podniky zatím výrazně dominují. „To, jak se sociální podnikání chápe v České republice, je velké nedorozumění a velký omyl. Sociální podnikání je podnikání jako každé jiné. Jen kromě dosažení zisku řeší i nějaký společenský problém. Zaměstnávání postižených sem samozřejmě také patří, ale spadají sem i další oblasti. Především životní prostředí, ale i rozvoj vzdělávání zaměstnanosti,“ upozorňuje Monika Barton z katedry managementu pražské Vysoké školy ekonomické. „Sociální podniky jsou například

Monika Barton, Petra Francová, Lucie Lankašová, Simona Můčková, Petr Herynek

ty, které zaměstnávají výhradně místní lidi, ale i biofarmy, fair trade obchody a podobně, doplňuje Petra Francová, zakladatelka sociální společnosti 3P, která se zabývá rozvojem sociálního podnikání v Česku.

Podle Moniky Barton je sociální podnikání nejvíce rozvinuté v zemích, jako je USA, osobně má s touto oblastí zkušenosti z Austrálie a Nového Zélandu. „Tam je natolik rozšířené, až mám někdy pocit, že tam snad již neexistuje podnik, který by nebyl zapojen do nějakých sociálních aktivit,“ říká Monika Barton. Je to do značné míry dáno tím, že velkou část tamních firem představují malé a střední podniky, které jsou blíže propojené s komunitou, v níž působí. „Takže když se třeba objeví problém s vysokou nezaměstnaností lidí v předúdobném věku, majitel místní firmy slíbí, že bude primárně zaměstnávat osoby nad padesát let,“ zmiňuje Monika Barton.

Sociální podnikání přitom nemusí být postavené na dotacích nebo subvencích. „Je to podnikání jako každé jiné, ale je založené na určité ohleduplnosti. Zakládám si na tom, že moje podniky existují v normálním konkurenčním prostředí,“ říká Vojtěch Sedláček, sociální podnikatel roku 2006 a od roku 2008 člen Světového podnikatelského fóra. Jeho Agentura ProVás zajišťuje výlep plakátů a prodej pohlednic, provozuje Keplerovo muzeum nebo Kafirnu v muzeu v Roztokách u Prahy. „Postižení v nich jsou v kontaktu s normálním světem, nejsou v chráněných dílnách a podobně,“ dodává Vojtěch Sedláček.

BRZY PŘIJDE ZÁKON

Zatímco například ve Velké Británii se společensky prospěšné podniky podílejí na HDP 12 procenty, v České republice nejsou konkrétní čísla k dispozici. Málo rozvinutému prostředí sociálního podnikání odpovídá i tuzemská legislativa. Na rozdíl od řady

vyspělých zemí, kde má tento sektor delší tradici, neexistuje v Česku. „Jsou země, které mají speciální zákon upravující sociální podnikání, jako je Finsko, Rakousko, Itálie a Velká Británie, jiné podobnou úpravu nemají,“ porovnává Petra Francová.

Zákon na podporu sociálních podniků připravují v sousedním Polsku. Dosud tam mají, podobně jako v Česku nebo na Slovensku, jen zákon podporující zaměstnávání postižených. Nová úprava by měla do konce letošního roku vzniknout i v tuzemsku. Jakým směrem se bude ubírat, však zatím není jasné. „Jsme na úplném začátku. Vznikají první úvahy, které budeme prověřovat, porovnávat se zahraničím,“ vysvětluje Petra Francová. Ani chystaná změna zákona však nepodpoří

RAKOUSKÁ ZKUŠENOST

S rozvojem sociálního podnikání v zemích střední a východní Evropy pomáhá Nadace Erste. Tento princip úzce souvisí s její mateřskou spořitelnou. Ta od roku 1819 poskytovala urocené vklady pro klienty, pro které byly služby tehdejších bank ze sociálních důvodů nedosažitelné. Navíc veškerý zisk spořitelny šel na podporu nemocnic a dalších sociálních služeb. „Věříme, že koncept sociálního podnikání může být velmi efektivní řešením, které pomáhá překonat mnoho problémů dnešní společnosti. Ať už integrace různých znevýhodněných skupin na trhu práce, překonání chudoby v méně rozvinutých komunitách a podobně,“ říká Franz Karl Prüller, ředitel pro oblast sociálního rozvoje Nadace Erste. Sociální podniky podle něj mohou pracovat v různých oblastech a ve všech zemích, bez ohledu na úroveň jejich rozvoje.

sociální podnikání v celé šíři. Zaměřit se jen na úpravu právní formy, v současnosti poskytuje příležitost hlavně pro neziskové organizace. „Vzhledem k tendencím se dotacím hledají mnohé neziskovky nové modely finanční udržitelnoho fungování, které je alespoň částečně udržitelné na veřejných zdrojích. Velké firmy právě ve spolupráci s neziskovými organizacemi naopak hledají způsob, jak oživit svůj CSR program a podpořit efektivně dobrý projekt. Jednou z možností je, že se stanou investory společensky prospěšných podniků,“ popisuje Lucie Lankašová model, který by v Česku chtěla prosazovat. V praxi se podle ní podobný model zatím příliš neuplatňuje, ale považuje ho za velké téma do budoucna.

I když sociální firma může mít v podstatě jakoukoli právní formu, v současnosti poskytuje příležitost hlavně pro neziskové organizace. „Vzhledem k tendencím se dotacím hledají mnohé neziskovky nové modely finanční udržitelnoho fungování, které je alespoň částečně udržitelné na veřejných zdrojích. Velké firmy právě ve spolupráci s neziskovými organizacemi naopak hledají způsob, jak oživit svůj CSR program a podpořit efektivně dobrý projekt. Jednou z možností je, že se stanou investory společensky prospěšných podniků,“ popisuje Lucie Lankašová model, který by v Česku chtěla prosazovat. V praxi se podle ní podobný model zatím příliš neuplatňuje, ale považuje ho za velké téma do budoucna.

I když sociální firma může mít v podstatě jakoukoli právní formu, v současnosti poskytuje příležitost hlavně pro neziskové organizace. „Vzhledem k tendencím se dotacím hledají mnohé neziskovky nové modely finanční udržitelnoho fungování, které je alespoň částečně udržitelné na veřejných zdrojích. Velké firmy právě ve spolupráci s neziskovými organizacemi naopak hledají způsob, jak oživit svůj CSR program a podpořit efektivně dobrý projekt. Jednou z možností je, že se stanou investory společensky prospěšných podniků,“ popisuje Lucie Lankašová model, který by v Česku chtěla prosazovat. V praxi se podle ní podobný model zatím příliš neuplatňuje, ale považuje ho za velké téma do budoucna.

START DÍKY DOTACÍM

Rozjet sociální podnikání v Česku pomáhají dotace z Evropského sociálního fondu. Podle odborníků by však subvence neměly být ani v této oblasti dominantním prvkem. „Jsou-li sociální podniky plně závislé na dotacích či

sponzorských darech, musejí být připravené na fázi, kdy tato časově omezená podpora skončí. Dotace mohou pomoci dostat se k vytyčenému cíli rychleji, nemohou však být faktorem, na kterém vše stojí a padá,“ zdůrazňuje Radim Hošek, ředitel odboru úvěrová rizika v České spořitelně, který v bance posuzuje žádosti klientů o podnikatelské úvěry. „Jsou-li podniky schopné vydělat si na svou činnost vlastními aktivitami, dodá jim to nejen větší jistotu a stabilitu, ale také nezávislost a volné prostředky pro vlastní rozvoj,“ vysvětluje Hošek. Sociální podnikání se tak může stát pro neziskovky zdrojem příjmů na financování jejich projektů poté, co vyčerpají dotaci přidělenou na omezené období. Podpořit růst křehkého segmentu mají pomoci semináře, které banka pořádá, stejně jako zvýhodněné úvěry bez poplatků za vyřízení půjčky a v nejvýhodnější úrokové sazbě.

Podle zkušenosti bankovních expertů podceňují začínající sociální podniky především přípravu projektu. „Vypracování reálného projektového a finančního plánu, který pečlivě zvaží všechna rizika, výzkum trhu, na který hodlají proniknout, a výběr vhodných odborníků a specialistů,“ vypočítává Simona Můčková, vedoucí týmu společenské odpovědnosti České spořitelny. Neziskovky také někdy od startu sociálního podnikání odrazují obavy z vysokých vstupních nákladů na založení podnikajícího subjektu, například s. r. o., i s náklady na zpracování žádosti o evropskou dotaci specializovanou agenturou.

Zkušenosti ukazují, že se často bojí zbytečně. „Náklady samozřejmě vzniknou se založením společnosti, notářským zápisem a podobně. Naši organizaci to stálo zhruba třicet tisíc korun. Evropské dotace jsme nikdy předtím nečerpali a zároveň jsme neměli peníze na to, zaplatit někoho, kdo by nám se zpracováním žádosti pomohl. Vytvořili jsme si ji víceméně sami, a uspěli jsme,“ popisuje svoje zkušenosti Barbora Bočková ze sociální firmy 3B ze severočeského Duchova, která se zabývá zaměstnáváním lidí ze sociálně vyloučených lokalit. Pět pracovníků dělá především drobné řemeslné práce, jako malování pokojů, stěhování a péči o zelen. „Bez evropské dotace bychom projekt nemohli odstartovat,“ doplňuje Barbora Bočková. Od loňského ledna do prosince letošního roku bude firma podnikat díky dotacím, poté by již měla být soběstačná.

Postižení přijdou o práci kvůli změně zákona

I KDYŽ JE zaměstnávání postižených v současnosti jedinou formou sociálního podnikání, kterou podporuje stát, ani firmy z tohoto sektoru nemají na různých ústílnu.

Změna zákona platná od loňského ledna sice odbourala zneužívání podpory firmami, které postižené zaměstnávají jen na oko, ale zároveň s tímto zlepšením přinesla nový problém. Podpora se totiž nevztahuje na nelehčí formu postižení. Firmy, které takové lidi už zaměstnávají, je tak budou muset v rámci dvouletého přechodného období propustit. „Abychom udrželi statut družstva invalidů, některé pracovníky postupně propouštíme. Osoby zdravotně znevýhodněné, které nepobírají plný nebo částečný invalidní důchod, již nebudou při zaměstnávání podporovány,“ popisuje

trh, poskytují bankovní a poštovní služby, mimo jiné převádí složky do elektronické podoby, nabízí IT služby, logistiku a další. Své zkušenosti předávají dalším firmám v rámci školeního centra. „Chceme účastníkům kurzů představit, čím se Ergotep dokázal odlišit od ostatních sociálních firem. Jde především o změnu pohledu na práci postižených. Nemusejí jen vyrábět rukojeťové výrobky či kompletovat zboží, s tím jsme v Ergotepu také začali. Postupem času jsme se naučili využívat internetové prostředí pro marketingové a obchodní aktivity. Proto dnes například dokážeme provozovat interné obchody společnosti Tescoma, Vileda či Děvevovýroba Otradov. Chceme ostatním sociálním firmám ukázat, kam lze jejich podnikání posunout,“ říká ředitel Ergotepu Petr Herynek.

POSTIŽENÍ PŘES PALUBU. Poté, co stát změnil zákon, přestaly firmy zaměstnávající postižené dostávat dotace na zdravotně znevýhodněné pracovníky, kteří nepobírají plný nebo částečný invalidní důchod. I družstvo Dita Táborec tak musí propouštět.

současné dění Eva Samcová, předsedkyně výrobního družstva invalidů Dita v Táboře, které má více než padesátiletou tradici od roku 1956. V současnosti zaměstnává na 240 pracovníků, z toho více než 60 procent s různou mírou postižení.

Mezi firmy zaměstnávající postižené, kterým se daří naopak postupně rozrůstat a zvyšovat počet pracovníků, patří družstvo invalidů Ergotep. Postižení jsou nejenom jeho zakladatelé, ale také 97 procent z jeho 105 zaměstnanců. Firma například provozuje e-shop pro český i zahraniční

Další firmy zaměstnávající postižené využívají podpory nadací. Několik chráněných dílen se například loni zapojilo do projektu Nadace OKD s názvem Zážitky bez bariér. Na hudebních festivalech utržily při prodeji svého zboží vyráběného handicapovanými lidmi 155 230 korun. „Pro sociální podnikání je doba nesmírně náročná, vítáme proto každou vydělanou tisícikorunu,“ pochvaluje si Petr Světlík, šéf sociální firmy Chrpa, která v Krnově vyrábí například bytové doplňky nebo suvenýry. (dal)

FOTO: ARCHIV, MARTIN PIKAS (DVOU), MICHAEL TOMES (DVOU)